

I. М. Медвідь, асп., НУХТ, Київ
irenamedvid@bigmir.net
М. Г. Китов, докт. філос. наук, НУХТ, Київ
kitovmg@ukr.net

ФІЛОСОФІЯ ЇЖИ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА МИСТЕЦТВО ХАРЧУВАННЯ

Філософія їжі в сучасному світі розглядається як один із способів пізнання ідентичності національної культури. Вона виділяється поряд із іншими галузями гуманітарного знання та містить у собі такі питання, як проблематика вегетаріанства; пріоритетність глобальної або локальної харчових культур; питання обробки, зберігання та використання харчових ресурсів; визначає місце їжі як в національній, так і в індивідуальній культурі харчування [Варипаєв О. М. Розвиток та головні доктрини філософії їжі в Античності [Текст] / О. М. Варипаєв // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2016. – Вип.1 (23). – с. 224].

"Філософія їжі" у реаліях сучасного суспільства пов'язана з концепцією "суспільства споживання", оскільки харчовий достаток, що наступив у ряді розвинених країн до кінця ХХ та початку ХХІ століття, переформатував саме ставлення до їжі як основного об'єкта споживання в людській цивілізації [Варипаєв, О.М. Філософія їжі: концептуальні підходи до осмислення феномену [Текст] / О.М. Варипаєв // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 1(2). – с. 321]. Їжа, її приготування та споживання належать до важливих проблем сучасної антропології. Про те, що їжа слугує не лише для харчування, писала англійський соціальний антрополог Марі Дуглас: *"Якщо їжу аналізувати як код, то зашифроване у ній повідомлення знаходимо у зразку соціальних відносин, які його виражають. Повідомлення виходить за межі ієрархій, включень та виключень, меж та трансакцій. Як і секс, вживання їжі має і соціальні, і біологічні складові. Тому категорії продуктів харчування кодують соціальні події"* [Douglas, Mary. (1971). Deciphering a meal. *Daedalus. Journal of American Academy of Arts and Sciences*, 101, p.61]. П'єр Бурдьє, який був керівником Центру європейської соціології тлумачив їжу як систему значущих відмінностей: те, що людина їсть, де вона це робить і що їй смакує, засвідчує її походження, освіту, її стиль життя [Маценка, С. Інтеркультуральні виміри їжі в німецькій літературі (на прикладі роману К. Петерса "Ресторан Міцук") [Текст] / С. Маценка // Питання літературознавства. – 2010. – Вип. 79. – с. 140].

Ритуал прийому їжі – це акт пожертвування часом заради насолоди кожним шматочком приготованої страви, задоволення свого потаємного потягу до снобізму та аристократизму. На сучасному етапі все більш актуальним стає вегетаріанство. Відмова від м'яса – це не лише поза людини, що хизується власною гастрономічною "охайністю" та екологічно відповідальним стилем життя, адже відомо, що вегетаріанство – це не лише питання їжі, а й ставлення до себе як до часточки природного

світу. Тут питання стоїть гостріше, адже додаються роздуми: чому людина прирекла себе на м'ясний цілібат.

Повага до свого раціону – це не лише насичення його низькокалорійними стравами рослинного походження. Чомусь і досі європейські ресторани, що мають тризіркову акредитацію Мішлен, подають трюфелі з калорійністю 345 ккал на вечерю, ігноруючи рекомендації дієтологів, котрі попереджають про шкоду від вживання грибів у другій половині дня.

Останнім часом у зв'язку з насиченим темпом життя активно відкриваються заклади швидкого обслуговування, які пропонують – фаст-фуд, швидку їжу, яку можна з'їсти на ходу, не відриваючись від справ, заощадивши при цьому час. Це означає, що голод повинен бути вгамований найменшою кількістю страв з найбільшою кількістю калорій. Результат – захворювання травного тракту і ожиріння. На протигагу фаст-фуду було створено напрямок "слоу-фуд" – свого роду життєву філософію, яка виходить за рамки кулінарії. Слоу-фуд передбачає життя без поспіху, із-за якого люди ризикують втратити смак не тільки до їжі, але і взагалі до життя. Філософія слоу-фуду стосується не тільки їжі, але і життя в цілому. На думку членів руху, сучасне життя придбало надмірно швидкий ритм, люди живуть на великій швидкості, а між тим, нескінченно прискорюючи ритм життя, ми позбавляємо себе самого життя [Демецька, А. Філософія слоу-фуда [Текст] / А. Демецькая // Фармацевт Практик. – 2014. – № 7-8. – с. 45].

Протягом ХХ-ХХІ сторіччя, у зв'язку з розвитком цілого ряду як прикладних, так і теоретичних наук, осмислення їжі, трапези, питань вирощування, розподілу й споживання їжі здійснювалося у сферах кулінарії, ресторанного господарства, економіки, соціології, антропології, психології, естетики та інших [там само]. Французький філософ Ролан Барт у статті "Психосоціологія сучасного харчування" зазначив із цього приводу: *"Що таке їжа? Це не лише низка продуктів, які підлягають статистичному та дієтичному вивченню. Це водночас комунікативна система, запас образів, звід правил вживання, реагування та поведінки. Будь-яка їжа функціонує як знаки поміж членами певної групи... З антропологічного погляду вона, безперечно, є першою необхідністю; однак відтоді, як людина більше не харчується лише дикими ягодами, ця потреба дедалі чіткіше структурована: субстанції, техніки, звичаї породжують у свою чергу систему значущих відмінностей (différences significatives) й із цього моменту обґрунтовано стає аліментарна комунікація"* [Barthes, R. (1982). Für eine Psycho-Soziologie der zeitgenössischen Ernährung. *Freiburger Universitätsblätter*, 75, s.67].

Літературні роздуми про харчові уподобання й антипатії, практики приготування й аранжування їжі є плідними із культурно-контрастивної та інтеркультуральної перспектив. Тому поява художніх творів, присвячених цим проблемам, обґрунтована, як і посилений інтерес до цієї теми в останні двадцять років із боку літературознавства та культурології [Маценка, С. Інтеркультуральні виміри їжі в німецькій літературі (на прикладі роману К. Петерса "Ресторан Міццо") [Текст] / С. Маценка //

Питання літературознавства. – 2010. – Вип. 79. – с.140]. Ще однією передумовою розвитку "філософії їжі" може бути так званий кулінарний бум, особливо помітний у зв'язку з розвитком телекомунікаційних технологій і мережі Інтернет в останні кілька років. Майже на кожному каналі російського й українського телебачення виходить одна або декілька кулінарних програм.

Харчування є тим фактором, який спрямовує діяльність людини перш за все на творення, піддає його життєві позиції змінам, впливає на його свідомість і здатне наділати особистість життєвими силами.

***А. В. Мілутенко, асп., НПУ імені М.П. Драгоманова, Київ
alina.milutenko@gmail.com***

ПОНЯТТЯ АВТОРСЬКОЇ ІНТЕНЦІЇ ЯК КРИТЕРІЮ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТУ НАПРИКІНЦІ ХХ СТ.

З легкої руки Ролана Барта, більш ніж півстоліття тому було проголошено "смерть автора". Текст звільнився від тісного зв'язку з особистістю автора та став самодостатньою системою, здатною до саморозвитку, а активну роль у його творенні перейняв на себе читач. Однак суперечки щодо правомірності такого знеособлення не припиняються. Дискусійним залишається питання щодо інтенцій автора, у якості яких розуміють здебільшого авторський задум, що формує модель тексту. Спроби їх реконструкції довгий час складали ледь чи не першочергове завдання тлумачення. Завдяки цьому досі поширене упередження про те, що сенс тексту тотожний тому, що хотів сказати його автор. Така точка зору, на перший погляд, усуває взагалі проблему інтерпретації: якщо нам відомо, що хотів сказати автор, або ми можемо це дізнатися, доклавши деяких зусиль, то самі спроби інтерпретації тексту виявляються зайвими. Поняття інтенції ми знаходимо у феноменологічному вченні, яке трактує його як скерованість свідомості. Іntenціональність є її невід'ємною характеристикою, оскільки свідомість – це завжди "свідомість про щось". Застосовуючи це поняття до автора тексту, ми говоримо про його певну скерованість, однак не отожднюємо з авторським задумом чи свідомо закладеним проектом. Створення тексту відрізняється від, скажімо, гри в шахи, яка передбачає прорахунок ходів наперед у всіх можливих комбінаціях. Його окремі моменти можуть включати в себе ефект непередбачуваності, несвідомості та ненавмисності, але тим не менш головна інтенція залишається чіткою та незмінною. Письмо можна порівняти з ходом: рух ніг, напруження м'язів тощо людина може здійснювати несвідомо, однак вони не позбавлені інтенції – намір людини йти поєднує у собі усі елементи ходи, розміщуючи їх "між рядками".

Ототожнення авторської інтенції та задуму призводить до визнання автора як єдиного критерію розуміння та інтерпретації тексту. Заперечуючи її роль, ми, з іншого боку, шукаємо у тексті те, що говорить він